

T á j é k o z t a t ó

az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) és más szervezetek rendkívüli adatkezelésével (az adatállományok másolásával, továbbításával, tárolásával) kapcsolatos adatvédelmi biztosítási vizsgálatról

Február első felében a közbeszéd, illetve a közvélemény érdeklődésének középpontjába került az a tény, hogy még az elmúlt év közepén a pénzügyminiszter utasítására több ♦ a miniszter irányítása, felügyelete alá tartozó ♦ szervezet az általuk kezelt adatállomány(ok)ról másolatot készített, és az(oka)t elektronikus adathordozón megküldte a minisztériumnak, vagy ♦ ahogyan az az APEH esetében történt ♦ szervezetben belül elkülönített őrzésbe helyezte.

Miután a szóban forgó esetek több millió állampolgár személyes adatainak kezelését érintette, és a média igen élénk érdeklődést mutatott e téma iránt, továbbá az ügyben február 18-án beadványt is érkezett, az adatvédelmi biztos vizsgálatot indított annak megállapítására, hogy a Pénzügyminisztérium, illetve az érintett szervezetek eljárásuk során (az adatállományok másolásakor, a másolatok tárolásakor, továbbításakor) betartották-e az adatkezelésre vonatkozó törvényi előírásokat.

Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága 2003. február 19-iki ülésén tárgyalta az APEH-nél történt adatmásolás és az utazási irodáktól történt adatkérés ügyét. Az APEH elnökének tájékoztatóját követően az adatvédelmi biztos is kifejtette álláspontját ezekben az ügyekben, jelezve, hogy ez a véleménye előzetes, hiszen mindkét ügyben vizsgálatot folytat. A bizottság tagjai megfogalmazták azt az igényüket, hogy a biztos vizsgálatának megállapításait szeretnék megismerni.

A vizsgálat megállapításait ♦ a hivatalához érkezett, illetve munkatársai által beszerzett információkat felhasználva, a Pénzügyminisztériumból, illetve az érintett szervezetektől származó dokumentumokra támaszkodva, valamint az ügyben érintett szervezetek vezetőinek sajtónyilatkozatai alapján, és a vonatkozó jogszabályi előírásokra figyelemmel ♦ az alábbiakban összegezte az adatvédelmi biztos.

A pénzügyminiszter az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, az Államháztartási Hivatal, a Magyar Államkincstár, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF), a Szerencsejáték Felügyelet, és a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága (VPOP) vezetőit szólította fel adatmentésre. A miniszteri felszólítást a PSZÁF nem, az APEH pedig a többi szervezettől eltérő módon teljesítette. [Az APEH-re vonatkozó eltérések, tények, megállapítások a tájékoztatóban szögletes zárójelben szerepelnek.]

Az összegyűjtött adatok, tények értékelése, valamint a szóban forgó adatkezeléseket érintő törvényi előírások alapján az adatvédelmi biztos megállapította, hogy (a pénzügyminiszter utasítására) a személyes adatokat ♦ törvényben részletesen előírt célból és módon ♦ kezelő szervezetek jogellenesen továbbították egy adott időpontban rögzített adatállományokat a Pénzügyminisztériumba, a minisztérium pedig jogellenesen tárolja ezeket az adatállományokat.

[A pénzügyminiszteri utasítás végrehajtása során ♦ egy sajtónyilatkozata szerint tévesen ♦ az APEH elnöke jelezte a minisztérium vezetésének, hogy az APEH területi és központi adatállománya államtitoknak minősül, ezért azt csak a titkos ügykezelés szabályai szerint tudja átadni. E felvetés (tévedés) nyomán az adatállományok az APEH-en belül ♦ de a

szokásos mentési eljárásból kivonva ♦ maradtak, így sikerült elkerülni, hogy azokat jogellenesen továbbítsák a Pénzügyminisztériumnak.]

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) alapján személyes adatok kezelésére (többek között tárolására, továbbítására) csak akkor van lehetőség, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény elrendeli. Jelen esetben ilyen adatkezelésre (például az adózáshoz, vagy a vámügyekhez kapcsolódó személyes adatok pénzügyminisztériumi kezelésére, illetve ilyen adatok minisztériumba továbbítására, és ottani tárolására) törvényi felhatalmazás nincs, és nyilvánvalóan az érintettek sem járultak hozzá, hogy a szóban forgó hivataloknál jogszerűen kezelt adataik a Pénzügyminisztériumba, vagy máshová ♦ a jogszerűnek tekinthető eljárástól eltérően tárolva ♦ kerüljenek, ezért ez a fajta adatkezelés jogellenes.

[Az APEH központjában, a központi TÜK irodában őrzött adatállományokat ♦ függetlenül attól, hogy azok csak a megfelelő számítógépes környezetben futtathatók, illetve attól, hogy az őrzésük igen biztonságos, és a hozzáférhetőségük is korlátozott és szabályozott ♦ személyes adatok tárolásának kell tekinteni, amely csak akkor jogszerű, ha megfelel az adatvédelmi törvény, és az Európa Tanács adatvédelmi egyezménye követelményeinek. Például annak, hogy: személyes adatok kezelésére (így tárolására) csak meghatározott és törvényes célból kerülhet sor; az adatoknak tárolásuk céljával arányban kell állniuk, és meg kell felelniük e célnak, azon nem terjeszkedhetnek túl; továbbá az adatoknak pontosaknak, teljeseeknek és időszerűeknek kell lenniük.]

Jogellenesek a szóban forgó adatkezelések azért is, mert az Avtv. 28. §-át figyelmen kívül hagyva az adatkezelők (a másolásra felszólított szervezetek) nem jelentették be az adatvédelmi biztosnak nyilvántartásba vétel végett, hogy különféle személyes adatokat tartalmazó adatállományt ♦ valamilyen (esetleg tárolási) célból, valamilyen joggal (a miniszter utasítására) ♦ a Pénzügyminisztériumba továbbítottak. (Ha ilyen bejelentésre kísérletet tettek volna az adatkezelők, akkor valószínűleg rájöttek volna arra, hogy a Pénzügyminisztériumot csak adatfeldolgozóként ♦ egy adatkezelési művelet, a tárolás elvégzésére ♦ lehet bejelenteni, ami nyilvánvalóan jogi képtelenség.) A nyilvántartásba vétel bejelentésének elmaradásával az adatkezelők tulajdonképpen sokmillió ♦ személyes adatot tartalmazó ♦ adatállományokat rejtettek el az adatvédelmi biztos elől, és ezzel azokat kivonták az adatalanyok kontrolja alól is!

Az Avtv. 5. §-a úgy rendelkezik, hogy ♦(1) Személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak. (2) Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. ♦ A 6. § pedig azt a követelményt fogalmazza meg, hogy ♦az érintettet tájékoztatni kell az adatkezelés céljáról és arról, hogy az adatokat kik fogják kezelni, ♦.

A Pénzügyminiszter által elrendelt adatmentések, és ezen adatállományok elkülönült tárolása nem szolgálnak olyan célt, amelyeket a vonatkozó törvények ♦ valamiféle jog gyakorlása, vagy kötelezettség teljesítése érdekében ♦ meghatároznának. Az adatállományok másolásának és ♦ a hagyományos biztonsági másolatoktól eltérő ♦ tárolásának sajtóból megismert indokai sem felelnek meg azoknak az alkotmányos követelményeknek, amelyek alapján személyes adatok bármiféle kezelésre sor kerülhet.

Az adatvédelmi biztos azt is leszögezte, hogy a kötelező adatkezelésekre vonatkozó célokat, illetve a személyes adatok kezelését érintő bármiféle elvárásokat csak törvény határozhatja meg. Az Avtv., valamint az egyes államigazgatási feladatok ellátását szabályozó törvények azonban nem tartalmazznak olyan teendőket, és nem fogalmaznak meg olyan követelményeket, amelyek alapján a nagy állami nyilvántartások teljes adatállományát ♦ egy statikus állapotban, a gépi adatállományok pontosságára és időszerűségére vonatkozó követelmények ártértékelésével ♦ egy-egy irányító miniszter saját ellenőrzése és fizikai felügyelete alá vonhassa.

Egy ilyen ♦ a törvényi előírással alá nem támasztható, az adatvédelmi követelményeket figyelmen kívül hagyó ♦ adatkezelési gyakorlat elterjedése az adatvédelem alkotmányos követelményét veszélyeztetné, és könnyen megtörténhetne, hogy az állampolgárok alkotmányos alapjogai a politikai csatározások áldozatává válhatna. Ha adatvédelmi biztosként elfogadná, vagy tudomásul venné a szóban forgó törvénysértő adatkezeléseket, akkor maga is azt sugallná ♦ mint az időnként hallható ♦, hogy a nagy állami nyilvántartások, köztük a közhitelű nyilvántartások talán nem is pontosak, időszerűek, hiszen a közsfera ♦ politika-semlegesesen tevékenykedő ♦ dolgozói akár ♦belepiszkálhattak♦ bármelyik gépi nyilvántartásba (és az azok alapjául szolgáló iratokba), és erről a Magyar Köztársaság adatvédelmi biztosai nem tudtak.

A pénzügyminiszter utasítására elrendelt adatmentések és -tárolások a jogsértés mellett tehát azzal a veszéllyel is járhatnak, hogy meginog a bizalom az állami nyilvántartások, a közsfera valamennyi dolgozója, valamint az alkotmányos jog védelmére választott adatvédelmi biztosok iránt is. ♦Egy ilyen a bizalomvesztésre sem az elődöm, sem magam, sem pedig a tisztességesen dolgozó közalkalmazottak, köztisztviselők, és hivatásos állományú munkavállalók nem szolgáltak rá♦ ♦ szögezte le az adatvédelmi biztos a pénzügyminiszternek küldött levelében.

Az intézkedésének nyomán kialakult jogellenes adatkezelést nem csak az Avtv. alapján lehet megállapítani, hanem az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során, Strasbourgban, 1981. január 28. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1998. évi VI. törvény alapján is, amelynek 5. Cikke szerint például:

♦A személyes adatokra vonatkozó követelmények a gépi feldolgozás során:

- a) az adatokat csak tisztességesen és törvényesen szabad megszerezni és feldolgozni;
- b) az adatokat csak meghatározott és törvényes célra szabad tárolni, és attól eltérő módon nem szabad felhasználni;
- c) az adatoknak tárolásuk céljával arányban kell állniuk, és meg kell felelniük e célnak, azon nem terjeszkedhetnek túl;
- d) az adatoknak pontosaknak és ha szükséges időszerűeknek kell lenniük;
- e) az adatok tárolási módjának olyannak kell lennie, amely az adatalany azonosítását csak a tárolás céljához szükséges ideig teszi lehetővé. ♦

A fentiekre figyelemmel a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 25. §-ának (2) bekezdése alapján az

adatvédelmi biztos 2003. március 5-én kézbesített levelében felszólította a pénzügyminisztert, mint adatkezelőt, hogy szüntesse meg a személyes adatok jogellenes kezelését: gondoskodjon arról, hogy a minisztériumban jogellenesen tárolt adatállományok ❖ visszaküldve azokat a szóban forgó szervezetekhez ❖ az adatkezelőnél megsemmisítésre kerüljenek. A megtett intézkedésekről 30 napon belül kért írásban tájékoztatást. [Az APEH elnökét a biztos közvetlenül szólította fel a hivatalában őrzött adatmentések megsemmisítésére.]

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 24. §-a alapján ❖ miután a személyes adatokat tartalmazó adatállományok Pénzügyminisztériumba továbbításával, és a nyilvántartásba történő bejelentés elmaradásával valószínűleg fegyelmi vétség elkövetésére került sor ❖ felkérte a minisztert, hogy folytasson le fegyelmi vizsgálatot azon vezetőkkel szemben, akik ❖ ugyan az Ő utasítására, de ❖ megsértették az adatvédelmi törvény több előírását.

A jogellenes adatkezelés tényéről, valamint a pénzügyminiszternek küldött felszólításról az ügyben érintett szervezetek vezetőit 2003. március 6-án [az APEH elnökét a helyszíni ellenőrzés után március 7-én] értesítette az adatvédelmi biztos, felhívva figyelmüket a személyes adatok védelmének alkotmányos követelményeire, és az elkövetett jogsértések várható következményeire. Felszólította őket, hogy a minisztériumtól visszaérkező, személyes adatokat tartalmazó adatállományokat ❖ az eljárás megfelelő hitelesítésével, és lehetőség szerint a közvélemény tájékoztatásával ❖ semmisítsék meg. A nagy állami nyilvántartásokkal szembeni bizalmatlanság eloszlátására pedig ❖ bár erre nincs hatásköre ❖ azt javasolta az ügyben érintett szervezetek vezetőinek (így a Magyar Államkincstár, és a Szerencsejáték Felügyelet elnökeinek is), hogy mindazon másolt és a Pénzügyminisztériumnak megküldött adatállományok is kerüljenek megsemmisítésre, amelyek nem tartalmaznak személyes adatokat.

A pénzügyminiszter és az érintett szervezetek vezetőinek megküldött leveleket követően 2003. március 7-én kelt levelében az adatvédelmi biztos arról tájékoztatta az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságának elnökét, hogy ❖Az APEH-nél történt adatmentés ügyében folytatott ❖ az adatmentésben érintett más szervezetekre is kiterjesztett ❖ vizsgálatot befejeztem. Az összegyűjtött adatok, tények értékelése, valamint a szóban forgó adatkezeléseket érintő törvényi előírások alapján megállapítottam, hogy (a pénzügyminiszter utasítására) a személyes adatokat ❖ törvényben részletesen előírt célból és módon ❖ kezelő szervezetek jogellenesen továbbították egy adott időpontban rögzített adatállományokat a Pénzügyminisztériumba, a minisztérium pedig jogellenesen tárolja ezeket az adatállományokat. Hasonlóképpen jogellenesnek tekinthető az APEH ❖ utasításra végrehajtott ❖ egyszeri adatmentése, és ezen adatállomány ❖ szervezeten belüli ❖ elkülönített őrzésbe helyezése.❖

A tájékoztatásul megküldött ❖ a vizsgálat legfontosabb megállapításait tartalmazó ❖ levelét így zárta a biztos: ❖Amennyiben az általam felszólított adatkezelők, így a pénzügyminiszter, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, illetve az Államháztartási Hivatal elnökei, valamint a Vám- és Pénzügyőrség országos parancsnoka a jogellenes adatkezelést nem szünteti meg, akkor a törvény előírásának megfelelően tájékoztatnom kell a nyilvánosságot ❖az adatkezelés tényéről, a kezelő személyéről és a kezelt adatok köréről.

A pénzügyminiszter döntése alapján az érintett szervezetek a másolt adatállományokat március 20-25 között megsemmisítették.

B u d a p e s t, 2003. március 26.